

PROGRAMUL PARTIDULUI POLITIC
„PARTIDUL ACȚIUNE ȘI SOLIDARITATE”
(PAS)

Cuprins:

SISTEM POLITIC ECHILIBRAT ȘI INTEGRU.....	5
LUPTA ÎMPOTRIVA CORUPȚIEI.....	6
JUSTIȚIE INDEPENDENTĂ.....	8
ECONOMIE PUTERNICĂ BAZATĂ PE INIȚIATIVA PRIVATĂ SĂNĂTOASĂ.....	9
ADMINISTRAȚIE PUBLICĂ EFICIENTĂ.....	12
EDUCAȚIE DE CALITATE.....	13
VALORI CULTURALE CONSOLIDATE.....	15
REINTEGRAREA ȚERITORIALĂ A STATULUI.....	16
AGRICULTURĂ COMPETITIVĂ ȘI DEZVOLTARE RURALĂ CONSTANTĂ.....	16
PROTECȚIA MEDIULUI ȘI DEZVOLTAREA DURABILĂ.....	18
SERVICII DE SĂNĂTATE ACCESIBILE ȘI DE CALITATE.....	19
PROTECȚIE SOCIALĂ ADECVATĂ.....	20
POLITICĂ EXTERNĂ CONSECVENTĂ.....	21
DIASPORĂ ACTIVĂ ȘI IMPLICATĂ ÎN DEZVOLTAREA REPUBLICII MOLDOVA.....	23

/pas/ o societate unită pentru o viață decentă

Preambul

De foarte mult timp, trăim într-un sistem construit de clasa politică actuală, care nu-i recompensează pe cei cinstiți, pe cei care muncesc și nu-i ajută pe cei care au nevoie de ajutor. Acest sistem este conceput pentru a servi interesele anumitor oameni, în detrimentul binelui comun.

Societatea noastră a ajuns să sufere din cauza decalajului enorm dintre stat și cetățean, din cauza unei acute lipse de încredere, care își are originea în corupția înrădăcinată la toate nivelurile, din cauza unei birocrății care, în loc să rezolve problemele cetățeanului, creează mai multe obstacole, din cauza favoritismului, care a distrus orice urmă de meritocrație și de apreciere adecvată a competenței. Sînt promovați nu cei mai buni, ci cei mai obedienți și mai apropiați.

Efectele acestor practici le vedem în jurul nostru: simțim pe viu ce înseamnă creșterea nivelului sărăciei și inegalității, lipsa locurilor de muncă, un mediu de afaceri nesigur, o economie monopolizată și controlată, un sistem educațional depășit, un sistem precar de ocrotire a sănătății, o protecție socială aproape inexistentă. De cealaltă parte, cei loiali sistemului simt siguranța că vor fi scutiți de pedeapsă și manifestă o totală lipsă de respect față de buchea și spiritul legii.

Deși cauzele situației în care ne-am pomenit sînt multiple, este evident că anume clasa politică aflată la putere în toți acești ani, atît prin reprezentanții ei de stînga, cît și prin cei de dreapta, a subminat în mod fundamental dezvoltarea acestei țări – prin incompetență, demagogie, lașitate și, desigur, prin nivelul colosal de corupție și furt al banilor publici. Această clasă politică nu a avut nici viziune, nici curaj și, mai ales, nu a avut niciun interes să construiască o societate unită.

Societatea din Republica Moldova a devenit extrem de divizată și de polarizată, etnic și politic, fapt care generează neîncredere și anxietate între cetățeni. Trebuie să constatăm că această neîncredere reciprocă a fost aprofundată și de un discurs

/pas/ o societate unită pentru o viață decentă

politic infect, agresiv și perfid, care deseori depășea cu mult limitele bunului-simț și ale respectului. Astfel, armonia socială, atât de importantă pentru o societate prosperă, a fost puternic afectată, făcând dificile acțiunile colective, asocierea cetățenilor pentru scopuri economice sau sociale și zdruncinând astfel progresul economic al țării.

Guvernarea actuală, mai mult decât celelalte care s-au perindat la putere, se face vinovată de cea mai odioasă crimă: subminarea progresului acestei societăți și furtul șanseii la o viață mai bună pentru milioane de oameni.

PAS este un partid de centru-dreapta, de orientare liberal-socială, care proclamă ca valoare supremă libertățile și drepturile individului. Împărtășim credința în capacitățile regulatorii ale pieței libere și în inițiativa privată ca fundamente ale bunăstării și armoniei sociale, dar considerăm că egalarea șanselor nu poate fi asigurată din start fără o intervenție colectivă energetică, în special din partea statului. Acesta trebuie să ia asupra sa sarcina de redistribuire parțială a bunurilor către păturile social vulnerabile, în scopul creării unui echilibru, al unei armonizări în cadrul societății. Excesele bogăției și ale sărăciei pun în pericol libertatea, deoarece duc la concentrarea abuzivă a puterii și la crearea unor regimuri oligarhice. Liberalismul social consideră că libertățile politice pot fi obținute doar prin participarea activă și implicarea directă a cetățenilor în viața publică.

Viziunea **Partidului Acțiune și Solidaritate** este că acest sistem poate fi schimbat într-un timp relativ scurt, prin reforme autentice în fiecare sector, promovate și implementate de oameni competenți și integri.

Această schimbare nu poate fi făcută fără supremația statului de drept și fără un sistem de justiție echitabil, care va garanta protecția și siguranța cetățeanului și care va nimici interesele obscure, oligarhia și cleptocrația – acest deziderat fiind punctul de plecare pentru realizarea viziunii noastre.

Vom combate corupția, care afectează toate aspectele vieții cetățeanului, promovând oameni competenți în poziții-cheie și eliminând ingerința politicului în instituțiile strategice a căror sarcină este combaterea corupției, nu protejarea și menținerea ei. Vom asigura o justiție corectă, transformând-o dintr-o modalitate de

/pas/ o societate unită pentru o viață decentă

a regla conturile, prin care câștigă cel mai puternic, mai bogat și bine plasat, într-o instituție care este întotdeauna de partea dreptății.

Vom restabili încrederea oamenilor în instituțiile statului, demonstrând că schimbarea în bine este posibilă, pas cu pas și prin eforturi susținute. Iar timpul acestor pași a venit, este astăzi, aici și acum, și nu peste zeci de ani. Prin acțiuni concrete, ne vom solidariza și vom lucra la soluționarea problemelor, începând de la cele mai simple, din preajma noastră, de la firul ierbii, din fiecare comunitate în care locuim, și pînă la cele mai complexe, de nivel național. Numai așa le vom oferi oamenilor încrederea că ziua de mâine va fi mai bună decît cea de azi. Numai așa vom deveni o societate unită și prosperă. Numai așa noi, toți cetățenii acestei țări, vom ajunge să trăim cu demnitate o viață decentă. O viață pe care o merităm din plin.

SISTEM POLITIC ECHILIBRAT ȘI INTEGRU

După ce sistemul politic național a fost preluat aproape integral sub controlul elementelor oligarhice, pericolul cel mai mare pentru Republica Moldova îl reprezintă discreditarea ideii înseși de democrație, a instituțiilor democratice și a dezvoltării economice bazate pe un regim politic democratic.

Pentru dezvoltare pe termen lung, țara are nevoie de un sistem politic nou, controlat de oameni prin alegeri libere și corecte, un sistem echilibrat, care ar asigura o guvernare transparentă și eficientă a treburilor publice și care ar valorifica deplin avantajele controlului și echilibrului între ramurile puterii. Un aspect foarte important: sistemul politic trebuie să fie cît mai imun la interesele economice.

- Vom asigura o transparență veritabilă în sistemul financiar public și în contractele de achiziții publice. Vom impune publicarea tuturor ofertelor în cadrul achizițiilor publice, inclusiv retroactiv.
- Vom interzice firmelor rezidente în jurisdicții dubioase (firme offshore) sau care nu-și dezvăluie proprietarii reali să participe la achiziții publice, la privatizări, să intre în posesia acțiunilor unor instituții financiare sau să administreze instituții media.

- Vom asigura numirea persoanelor în funcții publice, a managerilor de instituții publice și de întreprinderi de stat pe baza unor concursuri deschise și corecte.
- Vom elimina impedimentele de ordin legal din calea înregistrării partidelor politice.
- Vom introduce votul electronic și prin corespondență pentru toți cetățenii.
- Vom asigura un control riguros al aplicării legislației privind finanțarea partidelor politice și a campaniilor electorale.
- Vom reduce mărimea cheltuielilor permise de lege pentru finanțarea campaniilor electorale.
- Vom asigura depolitizarea Comisiei Electorale Centrale.

LUPTA ÎMPOTRIVA CORUPȚIEI

Corupția este cancerul care distruge tot ce este sănătos în societatea noastră, având implicații periculoase la nivel politic, economic, social și de securitate națională. Marea corupție a adus prejudicii enorme sistemului democratic, afectând îndeosebi justiția și organele care chiar au menirea de a lupta împotriva corupției.

În sectorul economic, corupția înseamnă concurență neloială, prețuri mari, calitate proastă a bunurilor și serviciilor. Corupția reduce contribuțiile bugetare și stimulează evaziunea fiscală. Din punct de vedere social, corupția este cauza principală a sărăciei și tot ea este cea care adâncește prăpastia dintre săraci și bogați, prin distribuirea inechitabilă a bunurilor.

Corupția face vulnerabile instituțiile statului, care nu mai funcționează în beneficiul public, ci pentru satisfacerea intereselor unor grupuri restrânse de oameni. Corupția devine și o problemă de securitate regională și internațională, deoarece reduce drastic imunitatea statului față de pericolul terorismului și extremismului. Furtul miliardului, atacurile raider și spălarea banilor care provin din cele mai oculte sectoare ale economiei tenebre internaționale sînt o dovadă că Republica Moldova reprezintă un pericol pentru securitatea regională. Cu toate acestea, conștientizarea pericolului pe care-l aduce flagelul corupției face ca societatea să se mobilizeze și să ceară tot mai insistent combaterea acestuia.

- Vom elucida schemele frauduloase și vom depista rețelele și indivizii care au participat la furtul miliardului. Vom recupera banii furati, inclusiv prin solicitarea asistenței internaționale, și îi vom sancționa pe toți cei care au participat la fraudă.
- Vom modifica legislația prin înăsprirea considerabilă a sancțiunilor pentru cei care au săvârșit sau au facilitat săvârșirea de acte de corupție.
- Vom interzice angajarea sau reangajarea în serviciul public a persoanelor care au fost implicate în acte de corupție și/sau care au tănuit informații despre ele.
- Vom cere „lustrația” procurorilor pentru a-i elimina din sistem pe toți cei care au fost implicați în sau au trecut cu vederea acte de corupție. Curățarea sistemului se va face pe baza unei evaluări la care vor participa experți internaționali.
- Vom modifica cadrul legislativ pentru a asigura un proces eficient și transparent de selectare, instruire, numire, promovare, evaluare și tragere la răspundere disciplinară a procurorilor.
- Vom asigura independența și vom contribui la consolidarea Procuraturii Anticorupție, pentru ca aceasta să devină un organ eficient de combatere a marii corupții. Vom încuraja schimburile de experiență cu instituții similare din alte state (de exemplu, cu DNA din România) și vom susține dotarea instituției cu mijloace suficiente și moderne pentru activitate.
- Vom lichida Centrul Național Anticorupție, creînd, pe baza lui, o agenție de recuperare a mijloacelor financiare/bunurilor publice însușite în mod ilegal, și vom subordona această instituție Ministerului Finanțelor. Investigarea actelor de corupție mică va fi delegată procuraturilor teritoriale.
- Vom elimina imixtiunea politicului în activitatea Comisiei Naționale de Integritate, inclusiv prin instituirea unei proceduri de numire a membrilor care să asigure independența lor, ei urmînd a fi angajați pe bază de merit prin concurs public.
- Vom promova instituirea unui sistem de declarare a veniturilor și proprietăților care să facă imposibilă ascunderea acestora de către angajații din sectorul public prin intermediul rudelor.
- Vom introduce și vom face funcțională confiscarea civilă a averilor funcționarilor care nu pot fi justificate prin veniturile obținute legal și vom interzice prin lege ca aceste persoane să mai poată lucra în sectorul public.
- Vom promova verificarea prioritară a averilor tuturor procurorilor și judecătorilor de către Comisia Națională de Integritate și vom insista asupra eliminării din sistem a celor care nu-și pot justifica proprietățile.

JUSTIȚIE INDEPENDENTĂ

O justiție corectă este esențială pentru reabilitarea și buna funcționare a tuturor instituțiilor statului, pentru încurajarea activităților economice, dar, mai ales, pentru asigurarea respectării drepturilor cetățenilor și pentru protejarea acestora de abuzuri și înșelăciuni. Lipsa unei justiții corecte este considerată, pe bună dreptate, impedimentul principal în calea dezvoltării Republicii Moldova. Puținele eforturi de reformă într-un domeniu sau altul sînt subminate de acțiunile unor judecători care aplică legea după bunul lor plac, în interesul unor persoane și în detrimentul bunului public. Cele mai șocante scheme de corupție, din sistemul bancar și nu numai, au fost posibile datorită implicării instanțelor de judecată. Pe de altă parte, politicienii au reușit să promoveze în funcții de conducere persoane care trezesc suspiciuni întemeiate privind lipsa lor de integritate și legăturile lor cu persoane dubioase, iar prin acestea din urmă să subordoneze organele de drept intereselor proprii și de partid. Schimbările „cosmetice” din ultimii ani demonstrează o mimare a reformelor și nu sînt în măsură să modifice nici percepția cetățenilor față de actul de justiție, nici, cu atît mai mult, starea reală a lucrurilor. Reforma justiției trebuie realizată cu adevărat, și nu la nivel declarativ, iar independența acesteia trebuie asigurată ca atare. Lupta împotriva corupției este, practic, imposibilă fără un sistem judecătoresc profesionist și independent de influența politicului, iar reabilitarea justiției nu va fi posibilă fără măsuri autentice de combatere a corupției.

- Vom promova „lustrația” judecătorilor prin excluderea definitivă din sistem a celor care au participat la atacurile raider asupra sectorului bancar, la spălarea miliardelor, la schemele de delapidări prin credite neperformante, a celor care au adoptat acte ilegale.
- Vom exclude influența politică asupra Consiliului Superior al Magistraturii (CSM) prin creșterea ponderii membrilor delegați de sistemul judecătoresc. Vom promova numirea în CSM a unor reprezentanți ai societății civile din partea diferitor instituții și prin concursuri corecte și deschise.
- Vom asigura un sistem credibil de verificare a tuturor candidaților la funcția de judecător, precum și a judecătorilor care urmează a fi promovați, pentru a asigura numirea doar a celor mai buni candidați și care nu au probleme de integritate.

/pas/ o societate unită pentru o viață decentă

- Vom simplifica și vom debirocristiza sistemul de tragere la răspundere disciplinară a judecătorilor. Vom crește rolul și vom asigura autonomia Inspecției Judiciare din cadrul CSM.
- Vom modifica sistemul de evaluare a performanțelor judecătorilor prin creșterea obiectivității acestuia, inclusiv prin atragerea experților internaționali.
- Vom revizui rolul Curții Supreme de Justiție (CSJ) prin transformarea acesteia într-o instituție care să asigure, în primul rând, consecvența practicii judiciare, limitând competența judecătorilor CSJ de a examina fondul litigiilor.
- Vom promova instituirea în cadrul CSJ a unei misiuni de durată formate din judecători străini, în vederea creșterii nivelului de profesionalism.
- Vom revizui programele de instruire ale Institutului Național al Justiției întru asigurarea unui nivel înalt de pregătire profesională a candidaților la funcțiile de judecător, procuror și ofițer de urmărire penală.
- Vom crea instrumente independente de evaluare periodică a rezultatelor din sectorul justiției similare Mecanismului de Cooperare și Verificare al Uniunii Europene, instituit în România și în Bulgaria în 2007.

ECONOMIE PUTERNICĂ BAZATĂ PE INIȚIATIVA PRIVATĂ SĂNĂTOASĂ

Condiții de dezvoltare pentru mediul de afaceri

Pentru cetățenii Republicii Moldova, bunăstarea economică înseamnă, în primul rând, locuri de muncă acasă. O economie poate oferi locuri de muncă bine plătite numai dacă inițiativa privată sănătoasă este susținută, nu obstructionată, de instituțiile statului. Un antreprenor care își lansează o afacere întâlnește, în prezent, la fiecare pas bariere, nu sprijin și oportunități. Sistemul actual al „instituțiilor de control de stat” îl vedem ca pe unul depășit, impropriu și, de multe ori, opus intereselor publice fundamentale. Pe lângă faptul că se bazează pe elemente de opresiune, acesta mai este și vulnerabil la presiunile politicianilor. Vom reforma aceste instituții astfel, încât să fie în stare să impună respectarea universală și echitabilă a legislației comerciale și fiscale, iar antreprenorii să înceteze să vadă statul ca pe un răpitor pe care trebuie să-l evite cu orice preț.

- Vom transforma organele de control în autorități imparțiale, eficiente, transparente, libere de conflicte de interese și deschise supravegherii publice.
- Vom schimba filosofia administrării fiscale pentru a asigura atât colectarea deplină a impozitelor, cât și îmbunătățirea mediului investițional. După modelul altor țări, vom comasa serviciul vamal cu cel fiscal și vom angaja toți inspectorii prin concurs deschis.
- Vom lichida poliția economică și alte instituții cu funcții de control inutile. Vom reduce numărul controalelor prin introducerea unui sistem transparent și previzibil în baza factorilor de risc.
- Vom asigura o mai bună previzibilitate a politicilor bugetare, fiscale și vamale promovate de stat prin introducerea unei transparențe maxime și a consultărilor cu mediul de afaceri.
- Prețurile mari și în continuă creștere reprezintă o altă îngrijorare serioasă pentru cetățeni. Atât prețurile înalte, cât și, în multe cazuri, calitatea scăzută a produselor și serviciilor, se datorează lipsei unei concurențe reale între agenții economici. Implicarea excesivă a statului în economie, monopolurile nereglementate generează corupție și ineficiențe majore și sufocă libera concurență. Prețurile înalte la resursele energetice, la serviciile de telecomunicații sînt doar cîteva exemple în acest sens. Costurile de tranzacție, de exemplu, reprezintă tocmai 21% din valoarea în vamă a bunurilor importate, ceea ce denotă o concentrare de piață enormă (pe segmentul transport și nu numai). Vom impune reguli economice stricte și corecte, în folosul cetățenilor și vom asigura respectarea lor. Așa vor putea apărea pe piață mai mulți agenți economici cu o activitate cinstită. Concurența corectă va încuraja stabilizarea prețurilor și va spori calitatea tuturor produselor și serviciilor, contribuind astfel la bunăstarea tuturor cetățenilor.
- Vom elimina monopolurile de stat și private formate în sectoarele strategice ale economiei naționale.
- Vom reforma Consiliul Concurenței și vom introduce evaluarea externă a membrilor acestuia.
- Vom asigura separarea clară a activităților economice publice de cele private.
- Vom identifica mecanisme de evaluare externă a activității agențiilor cu rol de reglementare (energie, telecomunicații, transport etc).
- Vom impune respectarea standardelor de calitate și securitate.
- Vom reduce drastic birocrăția în toate etapele unei afaceri: lansare, autorizare, administrare, dezvoltare, extindere și lichidare a afacerii. O

/pas/ o societate unită pentru o viață decentă

atenție sporită va fi acordată procedurilor conexe finanțării afacerilor și comercializării produselor și serviciilor, atât pe piața internă, cât și pe cea externă.

Reconstrucția sistemului financiar-bancar

Sistemul financiar-bancar a ajuns într-o stare deplorabilă din cauza corupției și inacțiunii guvernanților. Criza din sistemul bancar cauzată de furtul miliardului a destabilizat întreaga economie, a creat presiuni bugetare enorme pentru mulți ani înainte și a scăzut dramatic încrederea populației nu doar în sistemul bancar, ci și în stat, în general. Sistemul bancar nu își îndeplinește funcția de bază – de a finanța dezvoltarea afacerilor și a consumului. În schimb, un șir de bănci comerciale s-au transformat, sub privirea indiferentă a instituțiilor statului, în instrumente de spălare a banilor. Investițiile străine sînt descurajate atât de un șir de impedimente, cât și de cazurile tot mai frecvente de preluare a acțiunilor în mod ilegal. Lipsa transparenței acționariatului, denaturarea informației despre situația reală a băncilor, absența sancțiunilor drastice și a exemplelor de pedepsire a abuzurilor și fraudelor din sistemul bancar în trecut sînt cîteva dintre elementele care ne-au adus aici. Această situație se datorează în mare parte reglementării deficiente a sistemului, acțiunilor de sabotare din partea instanțelor de judecată și dezinteresului total al organelor de anchetă de a interveni pentru a opri ilegalitățile din sistem.

Vom asigura investigarea minuțioasă și credibilă a tuturor fărâdelegilor petrecute de-a lungul anilor în sector și pedepsirea celor ce se fac responsabili de acestea – fie din incompetență, fie din rea-voință.

Vom impune transparența totală (pînă la ultima acțiune) a proprietarilor din sistemul financiar-bancar și eliminarea, prin metode legale, din rîndul acționarilor a proprietarilor capitalului de proveniență dubioasă.

Vom atrage pe piața bancară și de asigurări instituții cu renume internațional, pentru a dinamiza mediul concurențial din interior, oferind produse și servicii moderne.

Vom promova consolidarea unui sistem credibil de asigurare a depozitelor bancare.

/pas/ o societate unită pentru o viață decentă

Vom promova ajustarea cadrului legislativ, regulatoriu și instituțional la bunele practici internaționale, pentru a asigura instituții de reglementare puternice pe piața bancară și financiară.

ADMINISTRAȚIE PUBLICĂ EFICIENTĂ

Subordonarea instituțiilor publice intereselor unui grup de persoane a fost posibilă inclusiv din cauza faptului că serviciul public în Republica Moldova este slab. Imixtiunea din partea politicului în politica de cadre, salariile mici, lipsa unei viziuni coerente de consolidare a serviciului public sînt cauzele principale ale acestei situații. Un asemenea sistem de administrare publică este foarte ineficient, costisitor, vulnerabil la corupție și incapabil să genereze soluții potrivite pentru problemele complexe cu care se confruntă țara. Promovarea meritocrației la toate nivelurile administrației publice este unul dintre pilonii de bază ai acestui program. Angajarea, promovarea în funcții și motivarea persoanelor pe bază de performanțe este singura cale spre o administrație modernă. Eficientizarea serviciului public prin reducerea numărului de instituții și de funcții va permite eliberarea resurselor necesare pentru o mai bună motivare a funcționarilor publici și pentru instruirea continuă a acestora.

Risipa banului public a devenit o normalitate și este principalul motiv pentru care cetățeanul nu beneficiază de bunuri și servicii publice de calitate. Banul public este tratat drept banul nimănui, iar deciziile de alocare a resurselor financiare sînt, în multe cazuri, un rezultat fie al incompetenței, fie al corupției. Simpla creștere a veniturilor la buget, fără responsabilizarea decidenților și optimizarea cheltuielilor, nu va rezolva problema risipei cronice de bani.

Vom realiza o reformă autentică a administrației publice centrale, care să permită aducerea și menținerea în sistem a specialiștilor de calitate care nu au și nu au avut niciodată probleme de integritate.

La nivel central, vom reduce birocrăția și vom crește eficiența prin micșorarea numărului de instituții, a numărului funcțiilor de conducere și a numărului funcționarilor, acolo unde există rezerve, cu eliminarea, în primul rînd, a celor angajați pe criterii politice.

/pas/ o societate unită pentru o viață decentă

La nivel local, vom implementa reforma administrativ-teritorială împreună cu descentralizarea reală a puterii. Implementarea acestei reforme se va solda cu economii de sute de milioane de lei, bani care vor fi utilizați pentru creșterea calității serviciilor prestate de stat cetățenilor la nivel local și facilitarea accesului la acestea (investiții în infrastructură).

Vom promova transparența în activitatea administrației publice la toate nivelurile și e-Guvernarea în relațiile stat-cetățean și stat-antreprenor ca măsuri de scoatere a corupției din umbră și de eliminare, una câte una, a schemelor de fraudare a banilor publici.

Vor reforma sistemul de achiziții publice în scopul eliminării corupției, utilizării eficiente a resurselor financiare și asigurării unei concurențe cât mai largi pentru resursele canalizate prin sistemul de achiziții publice.

Vom face o analiză a cheltuielilor publice în fiecare sector și vom impune măsuri de sporire a eficienței în funcție de indicatorii de impact.

Vom restructura fondurile de dezvoltare finanțate din bani publici (Fondul Ecologic, Rutier, Dezvoltare Regională, Subvenții în Agricultură, Eficiență Energetică etc.) și vom asigura transparența și corectitudinea în distribuirea acestor mijloace.

EDUCAȚIE DE CALITATE

În domeniul educației, am promovat cu insistență și vom continua să promovăm viziunea noastră pentru sistem: accesibilitate pentru toți cetățenii, relevanță pentru viață, pentru societate și economie și un grad înalt de calitate. Astăzi, competențele de bază precum lectura, scrierea și aritmetica nu mai sînt suficiente. Tot mai importante devin competențele necesare pentru viață. Sîntem convinși că școala trebuie să fie un mediu incluziv, sigur și prietenos care oferă spațiu pentru creativitate și privilegiază gîndirea critică. O școală bună trebuie să se îngrijească și de încurajarea intereselor copiilor, să le descopere și să le sprijine pasiunile pentru valorile culturale, pentru muzică, arte vizuale, teatru, sport sau alte domenii. Credem că împreună putem crea condițiile necesare asigurării unor școli bune pentru toți copiii, școli care să-și unească eforturile de colaborare cu părinții și cu întreaga comunitate pentru a crește OAMENI DE CHARACTER, care să nu poată fi înșelați și manipulați, care să fie integri, responsabili, curajoși, toleranți, perseverenți și cu încredere în propriile forțe.

Calitatea unui sistem educațional nu poate fi mai mare decât calitatea cadrelor didactice angajate în acest sistem. De aceea considerăm că investiția în resursele umane din educație este una prioritară. În societatea noastră, școala și pedagogii au o imagine și un statut social scăzut. Studiile și profesia de cadru didactic nu sînt atractive pentru tineri. Cadrele didactice și manageriale nu sînt motivate și sprijinite pentru realizarea performanțelor profesionale. Se impune identificarea și atragerea tinerilor cu vocație pedagogică în sistemul educațional și oferirea unor condiții optime pentru menținerea și stimularea performanței profesionale a cadrelor didactice și manageriale.

- Vom asigura un conținut, un proces educațional și un sistem de evaluare de maximă relevanță pentru necesitățile educaționale ale celor ce învață și pentru piața muncii.
- Vom pune în aplicare un program cuprinzător de atragere, pregătire și menținere în sistem a cadrelor didactice performante, inclusiv prin elaborarea unui nou sistem de salarizare și stimulare, în funcție de performanța profesională.
- Vom sprijini și promova cadre manageriale profesioniste, cu abilități de leadership, capabile să gestioneze eficient instituțiile educaționale.
- Vom dezvolta o rețea de instituții educaționale dimensionată eficient și în conformitate cu tendințele demografice și sociale, cu o infrastructură modernizată, în care să se asigure condiții adecvate pentru muncă și învățare.
- Vom sprijini inițiative și proiecte axate pe: îmbunătățirea competențelor de comunicare în limba română ale copiilor și elevilor din instituțiile cu instruire în limbile minorităților naționale; sprijinirea dezvoltării competențelor de comunicare în limba maternă ale copiilor și elevilor din instituțiile cu instruire în limbile minorităților naționale; educație interculturală în context național, european și internațional.
- Vom crea oportunități de învățare pe tot parcursul vieții pentru toți cetățenii, indiferent de vîrstă, pentru a-i încuraja să participe plener la viața economică, socială și civică și a-i ajuta să-și valorifice potențialul personal.
- În educația timpurie, vom sprijini politici și strategii de dezvoltare și asigurare a condițiilor și a unui mediu propice dezvoltării copiilor, respectînd libertatea și unicitatea fiecărui copil, drepturile fundamentale ale copilului. Considerăm deosebit de importantă stimularea curiozității copiilor pentru cunoașterea lumii înconjurătoare în toată complexitatea ei.

- Vom opta pentru modernizarea învățământului profesional-tehnic, prin alinierea la experiențele europene avansate, dezvoltarea infrastructurii, modernizarea curriculumului, formarea inițială și continuă performantă a cadrelor didactice și asigurarea conexiunii directe cu piața forței de muncă, cu angajatorii.
- Credem că instituțiile de învățământ superior trebuie să devină competitive, atât pe partea de ofertă educațională, cât și pe partea de cercetare și inovație. Aceasta înseamnă că avem nevoie de mecanisme și procese obiective de acreditare și evaluare a instituțiilor și programelor de învățământ superior. Vom insista și mai departe asupra asigurării independenței instituțiilor naționale de asigurare a calității, dar și asupra unei colaborări extinse cu instituții internaționale din domeniu.
- Am promovat și vom promova cu tărie realizarea în practică a conceptului de autonomie universitară reală: sporirea puterii decizionale, dar și creșterea responsabilității instituțiilor de învățământ superior pentru buna lor funcționare și organizare administrativă și financiară, precum și pentru asigurarea calității procesului educațional. Democratizarea proceselor interne, transparența și vizibilitatea activității sînt condiții necesare pentru toate instituțiile de învățământ care aspiră la standarde europene de calitate.

VALORI CULTURALE CONSOLIDATE

Cultura reprezintă un set comun de valori de factură materială, spirituală, norme sau instituții specifice unei comunități, careia îi cizelează identitatea proprie. Pentru Republica Moldova, cultura are o semnificație aparte, deoarece poate constitui liantul care să sudeze diferite comunități grupate pe criterii etno-lingvistice într-o societate cu aspirații și valori comune. În domeniul culturii, considerăm importante următoarele aspecte:

- Dezvoltarea și sprijinirea proiectelor culturale de interes local și național, acordînd prioritate celor ce vor viza conservarea patrimoniului, a tradițiilor și a moștenirii culturale a tuturor etniilor conlocuitoare în Republica Moldova.
- Dezvoltarea competenței culturale, așa cum este definită aceasta în documentele europene privind competențele-cheie, prin promovarea în instituțiile educaționale a proiectelor și programelor axate pe familiarizarea cu moștenirea culturală de valoare, națională și internațională.
- Promovarea inițiativelor pentru explorarea, promovarea și cultivarea tradițiilor culturii europene.

- Sprijinirea de parteneriate în domeniul dezvoltării turismului și antreprenoriatului cultural, la nivel local, național, regional și internațional.
- Promovarea proiectelor inovatoare pentru dezvoltarea sistemului bibliotecilor publice și școlare, pentru consolidarea capacității acestora în calitate de instituții de informare, educare și dezvoltare a capitalului uman.

REINTEGRAREA TERITORIALĂ A STATULUI

Sîntem conștienți de complexitatea diferendului transnistrean și de multitudinea de obstacole în calea rezolvării acestuia. Trebuie să construim pe malul drept al Nistrului un model de urmat, atractiv pentru toți cetățenii noștri din zona transnistreană. Acțiunile și proiectele concrete de colaborare dintre diverse comunități profesionale (medicale, educaționale, antreprenoriale, din agricultură etc.) din localitățile de pe ambele maluri pot contribui la o mai mare implicare a locuitorilor regiunii transnistrene în viața socială din R. Moldova. Participarea experților de pe ambele maluri la elaborarea proiectelor de dezvoltare și modernizare a diferitor domenii va genera o mai bună deschidere și cunoaștere reciprocă a oamenilor. Sprijinirea instituțiilor cu predare în limba română în dezvoltarea unor servicii educaționale atractive pentru tinerii din regiune va fi prioritară. Vom insista asupra evaluării de către organismele internaționale din domeniul protecției drepturilor omului a situației privind asigurarea dreptului la educație în regiunea transnistreana.

AGRICULTURĂ COMPETITIVĂ ȘI DEZVOLTARE RURALĂ CONSTANTĂ

Produsele agricole și agroalimentare constituie mai mult de jumătate din totalul de exporturi de produse moldovenești. Totuși, pentru a valorifica potențialul mult mai mare al acestui sector, sînt necesare creșterea volumului și eficienței investițiilor efectuate atît din resurse bugetare, cît și din bani externi, eliminarea drastică a birocrăției și corupției din sector – factori ce recompensează intermediarul, nu fermierul – și măsuri de transferare a bunelor practici internaționale, demne de o agricultură modernă. Oamenii angajați în agricultură au cele mai modeste venituri, familiile lor fiind grav afectate de sărăcie. Pe de o parte, o agricultură tradițională necompetitivă, cum este cea a Republicii Moldova în momentul de față, nu poate

/pas/ o societate unită pentru o viață decentă

oferi venituri prea mari, pe de altă parte, satele Moldovei oferă prea puține alternative de angajare, locurile de muncă non-agricole fiind inexistente.

Vom crea condiții pentru creșterea competitivității agriculturii prin liberalizarea pieței inputurilor agricole (de la carburanți pînă la pesticide și material semincer).

Vom elimina corupția din sector și vom asigura funcționalitatea Agenției Naționale de Siguranță a Alimentelor. Această instituție trebuie să aibă un rol crucial în asigurarea competitivității produselor agricole și agroalimentare comercializate atît pe piața internă, cît și pe piața externă.

Vom sprijini modernizarea și tehnologizarea agriculturii prin lărgirea accesului la subvențiile din agricultură și prin atragerea fondurilor europene în agricultură. Alocarea acestora se va face în baza unor criterii clare și universale.

Vom stimula exportul în Uniunea Europeană al produselor cu valoare adăugată înaltă.

Vom promova mecanisme de atragere a investițiilor în activități non-agricole la sate, pentru a crea surse alternative de locuri de muncă. Vom încuraja antreprenoriatul printre locuitorii de la sate – atît prin eliminarea tuturor barierelor din calea mediului de afaceri, prin creșterea accesului la finanțări cu dobînzi accesibile, cît și prin activități proactive de creștere a capacităților și nivelului de informare.

INFRASTRUCTURĂ MODERNĂ ȘI SIGURĂ

Investițiile în infrastructură sînt eficiente doar atunci cînd au drept rezultat o creștere a potențialului economiei, noi investiții și locuri de muncă, servicii de calitate mai înaltă sau prețuri mai mici la facturi pentru antreprenori și cetățeni. Această abordare este prezentă în puține cazuri în deciziile privind investițiile luate de guvernanți. Investițiile sînt făcute aleatoriu, în baza unor criterii neclare, adeseori în funcție de interesele partidelor politice, cu un impact redus asupra dezvoltării economice și sociale. Mai mult decît atît, o infrastructură modernă, care va asigura o economie competitivă și atractivă pentru investitori, dar și standarde de viață mai înalte pentru cetățeni, necesită investiții enorme, iar procesele de achiziții publice și de supraveghere a îndeplinirii obligațiilor contractuale sînt opace și trezesc suspiciuni de corupție. Adoptarea unor criterii clare de selectare a

/pas/ o societate unită pentru o viață decentă

proiectelor, creșterea gradului de responsabilizare a decidenților pentru impactul deciziilor luate, implicarea beneficiarilor în procesul de luare a deciziilor, outsourcingul activităților de supraveghere a lucrărilor în cazul proiectelor de infrastructură de anvergură, precum și publicarea tuturor ofertelor, nu doar a celor câștigătoare, sînt elemente importante care vor conduce la creșterea relevanței, eficienței și calității proiectelor de infrastructură realizate cu bani publici.

Vom promova interconectarea energetică cu rețelele europene (atît pentru energia electrică, cît și pentru gaze) ca pe o prioritate absolută și vom asigura finalizarea cu succes a acestui proiect, lucru care va conduce la diminuarea prețurilor și la creșterea siguranței furnizărilor.

Vom asigura mecanisme transparente și corecte de luare a deciziilor cu privire la proiectele de importanță națională, punînd accentul exclusiv pe aspectele economice și sociale, pentru a integra economic regiunile și pentru a le maximiza potențialul de creștere și de atragere a investițiilor.

Infrastructura locală în secolul al XXI-lea nu este un lux, ci un drept de bază al fiecărui cetățean. Prin reformarea sistemului de achiziții publice, creșterea transparenței și eliminarea intermediarilor, vom spori eficiența utilizării resurselor bugetare și externe, astfel încît fiecare localitate să aibă acces la apă potabilă și canalizare, drumuri de calitate și durabile, iluminare stradală.

PROTECȚIA MEDIULUI ȘI DEZVOLTAREA DURABILĂ

Starea mediului înconjurător în Republica Moldova este foarte gravă și afectează deopotrivă sănătatea populației și sănătatea ecosistemelor naturale. Ocrotirea mediului și dezvoltarea durabilă reprezintă pentru noi, în primul rînd, o investiție majoră în ziua de mîine, în calitatea vieții generațiilor prezente și viitoare – o investiție care va asigura securitatea ecologică a Republicii Moldova și creșterea economică bazată pe principiile dezvoltării durabile. Protejarea mediului înseamnă un set de politici și acțiuni concrete pe termen mediu, dar și derularea unui program național de educație ecologică și de dezvoltare durabilă.

Vom promova reforma instituțională și organizarea unui sistem european de management al mediului care să asigure funcționalitatea naturală a ecosistemelor, creșterea calității tuturor factorilor de mediu și, totodată, să garanteze cetățenilor bunăstare economică și dreptul la un mediu natural sănătos.

Vom integra principiile de protecție a mediului, de dezvoltare durabilă, de economie verde, de tehnologii nepoluante, de eficiență energetică, de reciclare a deșeurilor și de adaptare la schimbările climatice în toate sectoarele social-economice.

Vom iniția reabilitarea ecologică a râurilor mici, extinderea zonelor umede și implementarea sistemului de management al bazinelor hidrografice, care va îmbunătăți cu 70-80% calitatea apelor de suprafață.

Vom susține managementul durabil al solurilor, stimularea agriculturii biologice, asigurarea reconstrucției ecologice a terenurilor degradate și refacerea perdelelor de protecție a terenurilor agricole.

Vom acționa pentru extinderea Fondului Forestier Național și a ariilor naturale protejate de stat.

Vom intensifica cooperarea regională și vom asigura integrarea Republicii Moldova în sistemul european de securitate ecologică.

SERVICII DE SĂNĂTATE ACCESIBILE ȘI DE CALITATE

Ineficiențele semnificative din sector, pe de o parte, finanțarea neadecvată și plățile neformale, pe de altă parte, precum și lipsa cadrelor medicale bine pregătite, reprezintă impedimente majore în calea accesării serviciilor medicale de calitate. Conform ultimelor sondaje, percepția corupției în sănătate este foarte înaltă. În pofida creșterii ratei de contribuție la fondul de asigurări medicale, ponderea serviciilor cu plată nu s-a redus. Chiar dacă din bugetul asigurărilor sociale de stat s-au făcut investiții mari în procurarea de echipamente, pacientul continuă să plătească suplimentar pentru aceste servicii. Reglementarea pieței medicamentului este deficientă. Salariile mici și condițiile proaste de muncă au determinat plecarea cadrelor calificate din sistem. Noi optăm pentru asigurarea accesului universal la serviciile de îngrijire și tratament prin eficientizarea sistemului sănătății și prin fortificarea funcțiilor esențiale de sănătate publică. Serviciile medicale pe care le primește cetățeanul trebuie să fie de calitate bună, accesibile financiar, cost-eficiente și durabile. Vom combate fenomenul plăților neformale pentru serviciile de

/pas/ o societate unită pentru o viață decentă

sănătate și corupția din sănătate prin modernizarea managementului și guvernantei instituțiilor medicale din țară.

- Vom îmbunătăți structura organizatorică și administrativă a sistemului sănătății, astfel încât acesta să ofere asistență medicală integrată, bazată pe nivele de asistență, grade de specializare, extindere și diversificare a serviciilor.
- Vom promova îmbunătățirea finanțării, eficienței de alocare a resurselor și a sistemelor de plată a prestatorilor în baza performanței realizate.
- Vom îmbunătăți nivelul de salarizare în sector și vom implementa pe larg mecanisme de motivare a lucrătorilor medicali în baza indicatorilor de calitate.
- Vom îmbunătăți managementul resurselor umane prin dezvoltarea mecanismelor de planificare a personalului medical, a strategiilor de menținere a gradului necesar de competență, cu reorganizarea sistemelor postuniversitare de instruire continuă și pregătire practică care să corespundă necesităților curente și viitoare ale sistemului de sănătate.
- Vom moderniza regulile de prestare a asistenței medicale din perspectiva centrării pe calitate, continuitate, multidisciplinaritate și eficiență, exigențe valabile pentru toate tipurile de servicii de asistență medicală, definite conform noii structuri organizatorice a sistemului de sănătate. Este iminentă necesitatea flexibilizării sistemului de asigurări medicale, în vederea asigurării accesului pacientului la servicii medicale în sectorul privat, din contul asigurării medicale obligatorii.
- Vom asigura securitatea farmaceutică prin implementarea regulilor de bune practici internaționale și a accesibilității fizice și economice a medicamentului, inclusiv prin lărgirea gamei de medicamente compensate din fondurile asigurării obligatorii de asistență medicală.

PROTECȚIE SOCIALĂ ADECVATĂ

Asistența socială trebuie să promoveze incluziunea socială și să contribuie la reducerea sărăciei. În Republica Moldova, plățile sociale sînt fragmentate, ineficiente și neadecvate, ca urmare a gestionării proaste a fondurilor alocate pentru sector și, de asemenea, a insuficienței acute a acestor alocări. În 2014, alocația pentru un copil cu dizabilitate severă era de 448 de lei lunar, iar pentru un copil care și-a pierdut ambii întreținători, de 204,60 de lei. În același timp, minimul de subzistență, în 2014, a fost de 1627 de lei lunar. Este cert că aceste plăți nu-și

ating obiectivul, și anume de a asigura un venit suficient pentru categoriile defavorizate, pentru ca acestea să poată trăi din aceste alocații. Pe de altă parte, serviciile sociale create în ultimii ani sînt scumpe, iar puterea centrală le-a pus în responsabilitatea APL, înțelegînd foarte bine că aceasta nu le va putea susține și, respectiv, consimțind în mod tacit la desființarea lor.

Situația în sistemul de pensii este de-a dreptul critică: doar 30% din populația activă contribuie la fondul de pensii. Din 2002, numărul contribuabililor s-a redus cu 40% și continuă să se micșoreze. Acest lucru demonstrează un nivel înalt de neîncredere în sistemul public de asigurare socială. Aproximativ 90% din pensionari primesc o pensie mai mică decît minimul de subzistență. Valoarea mică a pensiilor este și rezultatul unei formule deficiente de calcul, care nu ajustează venitul trecut la inflație. Rata de înlocuire a venitului pierdut este de doar 28% în medie, comparativ cu 40% în 1999. Rata de dependență (raportul dintre numărul celor care plătesc contribuții și numărul celor care primesc pensii) este de 1,2 și, pînă în 2040, va ajunge la 1 contribuabil la 1 pensionar. Partidele care s-au perindat la guvernare au preferat să evite abordarea acestor probleme complicate, menținînd, dimpotrivă, preferințe nejustificate (de exemplu, în cazul procurorilor și judecătorilor, mărimea pensiei este egală cu 75% din mărimea salariului; în cazul altor categorii de contribuabili, aceasta este de doar 18%), și au alterat formula de calcul a pensiei, demotivînd și mai mult oamenii să contribuie la fondul de pensii.

- Vom face analiza tuturor plăților sociale din perspectiva impactului asupra sărăciei și vom redirecționa resursele pentru a crește acest impact.
- Vom anula tratamentul preferențial la plata pensiilor pentru anumite categorii (deputați, membri ai guvernului, aleși locali, procurori, judecători).
- Vom corecta formula de calcul a pensiilor prin indexarea veniturilor care sînt luate în considerație la calcularea mărimii pensiei (așa-zisa valorizare).
- Vom aplica măsuri și vom oferi stimulente pentru reducerea economiei informale.

POLITICĂ EXTERNĂ CONSECVENTĂ

De peste două decenii, cetățenii Republicii Moldova sînt victime ale speculațiilor geopolitice ale unor politicieni corupți și incompetenți care se tocmesc ba cu Europa, ba cu Rusia, pentru a-și asigura votul și acoperirea politică pentru propria

incompetență și coruptibilitate. Liderii de partide nu au observat o legitate simplă: preferințele populației migrează mai departe de acea opțiune geopolitică pe care o susțin partidele de la guvernare. Fără a realiza faptul elementar că preferințele populației sînt doar o reacție la politicienii de la guvernare, partidele doar schimbă macazul geopolitic o dată la cîțiva ani cu un singur scop – pentru a se menține la putere.

Scopul nostru este să punem capăt acestei abuzări a politicii externe din partea unor grupuri de interese obscure și să subordonăm politica externă necesităților cetățenilor Republicii Moldova. Geopolitica poate fi transformată într-un instrument de îmbunătățire a bunăstării cetățenilor, în primul rînd, prin diplomația economică orientată spre creșterea investițiilor și promovarea comerțului extern, ceea ce va contribui la crearea locurilor de muncă și la creșterea calității vieții oamenilor. Obiectivul nostru principal este construirea unei Republici Moldova europene nu prin declarații, ci prin schimbări reale.

Vom asigura implementarea calitativă a Acordului de asociere spre a construi instituții pe potriva celor din țările europene, care să funcționeze în interesul cetățenilor, în vederea implementării unor standarde înalte pe toate segmentele.

Vom consolida relațiile cu România, pornind de la afinitățile culturale și istorice și interesele economice ale celor două state. Vom conta pe sprijinul României, în calitate de țară membră a Uniunii Europene, în procesul de integrare europeană. Vom realiza proiecte comune în diverse domenii, orientate în special către: stimularea comerțului și investițiilor, asigurarea securității energetice prin interconectarea conductelor de gaze naturale și a rețelelor electrice la cele ale UE, armonizarea legislației naționale la acquis-ul comunitar, rezolvarea unui șir de probleme ce țin de protecția mediului, promovarea turismului, promovarea energiei regenerabile, dezvoltarea proiectelor comune în domeniul educației și culturii.

Vom consolida relațiile de bună vecinătate cu Ucraina prin cooperare transfrontalieră, comerț și investiții, preluare de bune practici, colaborare eficientă, pentru a demonta rețelele de corupție din regiune, Republica Moldova fiind doar o verigă din lanțul crimei organizate din zonă. Extinderea relațiilor de cooperare este importantă și în vederea identificării soluțiilor pentru diferendul transnistrean.

Vom dezvolta dialogul strategic moldo-american în vederea atingerii unui parteneriat strategic cu SUA.

Vom asigura relații normale, neconflictuale cu Federația Rusă în baza intereselor comune în domeniul comerțului, investițiilor, liberei circulații și legăturilor culturale.

DIASPORĂ ACTIVĂ ȘI IMPLICATĂ ÎN DEZVOLTAREA REPUBLICII MOLDOVA

Implicarea diasporei în dezvoltarea Republicii Moldova trebuie să devină o prioritate. Cetățenii Republicii Moldova din diasporă trebuie încurajați și susținuți prin măsuri concrete să investească și să pornească proiecte sociale acasă, să revină temporar sau permanent în țară și să-și folosească experiența profesională în scopul dezvoltării Republicii Moldova.

- Vom dezvolta o platformă online unică, pentru facilitarea participării profesioniștilor din diasporă în proiecte publice sau private din țară.
- Vom facilita recunoașterea studiilor/experienței formale sau informale obținute peste hotare.
- Vom dezvolta instrumente financiare destinate diasporei și vom susține implementarea proiectelor de dezvoltare locală de către asociațiile de băștinași.
- Vom contribui la dezvoltarea de programe educaționale pentru copiii din diasporă.
- Vom promova la nivelul dialogurilor bilaterale semnarea de acorduri în domeniul protecției sociale.
- Vom sprijini consolidarea capacităților asociațiilor din diasporă și vom simplifica procedurile administrative pentru desfășurarea proiectelor sociale în Republica Moldova.